

KRÚDY GYULA

A szabadság csillaga

Egy 20. századi álmodó

Nehéz volna beilleszteni ezt a parányi gyöngyszemet, ezt a történelmi meseregényt Krúdy Gyula életművébe. Belekapcsolja őt mégis valami a felnőtt könyvek sorába. Foglalata álom és illúzió. Álom a történelemről és a szabadságról. Stílusa sem másimilyen, mint a többié: költészet prózában.

Ezek a történelmi s fiktív történelmi alakok is megnőnek a heroikus küzdelem, a bukás során s a szabadság eljövételébe vetett hit erejével.

A vesztett szabadságharc után fölcsillan a remény

A történet meseszerű és jó értelemben romantikus. 1738-ban Rákóczi József, II. Rákóczi Ferenc fia közeledik a lengyel határ felé, és követet küld Késmárkra: fegyverkezzenek, mert újra kezdődik a szabadságharc. Késmárkon a Thököly-várban s a barlangokban bujkál a kurucok idős nemzedéke. Ők még őrzik a hitet, nem tették le a fegyvert.

Minden vesztett csata, de minden vesztett szabadságharc, mi több, minden elesett hős halála után is föllobban a remény. Hátha mégis lehetséges újrakezdeni? Tudjuk a történelemből, hogy nem sok alapja van az ilyen illúzióknak, álmodozásoknak. Mégis: éppen a vereségben van a legnagyobb szükségünk rá, hogy tartsa valami bennünk a reményt.

S íme a követ a lelkesítő hírral megérkezik. Az öregek újra köszörülik a kardjukat. Hát a fiúk és az unokák?

A három nemzedék

A fiak megalkusznak, beépülnek az új, elnyomó rendszerbe.

A Jávornokiak generációi híven példázzák ezt a páfordulást. A legidősebb, az egykori főbíró még ma is a legelszántabb kuruc. Meg is fog halni a csatában. A fia, a jelenlegi

KRÚDY GYULA (1878–1933) írt a gyermekeknek, az ifjúságnak: *Madárijesztő Manó kalandja a kertben és a kertén kívül*; néhány gyűjteményt is összeállított a Móra Kiadó: *Ki jár az erdőn?*, *A lőcsei kakas*, *Rózsa Sándor*, *Rákóczi harangja* stb. – többnyire hosszabb történelmi elbeszélések, útleírások, sőt: lányregények is találhatók ifjúsági művei között (*Diákkisasszonyok*, *Annuska könyve*, *A vadkerti hősnő*, *A fási szüret* stb.).

bíró nem mindenáron hazaáruló: ő úgy véli, az a leghelyesebb, ha Késmárk nyugalmát, békéjét, biztonságát védi. Kiszolgálja a Habsburgokat, a dragonyosokat. (Hasonlít ő Gerzson úrra *A nagyenyedi két fűzfából*, még a történelmi idő is majdnem azonos!) Az unoka, a fölserdült diák viszont minden megfontolás nélkül, eleve szemben áll az apjával: ő is az új harcra készülődik, mint a többi diák, s mint húga, Ágnes.

A bíró bebörtönzi Rákóczi József követét, amire kitör a lázadás: az öregek s a legfiatalabbak egyként kardot rántanak. Elsöprik helyéről a jelenlegi vezetést, és készülnek fogadni a túlerőben lévő dragonyosokat. Sajnos, nem tudják, hogy lelkesedésük egy illúzióra épül. Tettük eleve kudarcra van ítélve, ráadásul Rákóczi József meghal.

Szélkakas kapitány (egy kifordított Don Quijote)

Itt lakik a Kopasz-hegyen Kacsinszky Frigyes, a külön kóbor lovag, akinek van egy fegyverhordozója Burkó személyében. A Szélkakas gúnynevet azért kapta, mert ugyancsak forgatja a köpönyegét. Hol kuruc, hol labanc zászlót lenget „kastélyán” a szél, attól függően, melyik sereg foglalja el éppen a várost. Most, hogy a felkelés – úgy látszik – a diákok s az öregek sikerével végződik, újra a Rákócziak zászlaja díszlik kapitányuk házán, majd egy téli reggelen maga is lecocog fegyverhordozójával a városba, s Don Quijote-i természetességgel jelenti ki:

„– Rákóczi József nevében elfoglalom Késmárkot!”

Ezúttal megjárja, pedig a jó ügyet szolgálná: Jávornoki bíró a börtönbe csukhatja őt is.

A bukás

Az eddig elmondottakból világos: nincsen kiút, hősiezen kell elvérezni az ügyért, a városért a sokszoros túlerővel szemben.

A könyv tragikus hát. Tragédiával, a hősök bukásával s megdicsőülésével végződik. Mégsem csak a szomorúság hatja át az olvasót.

A címről

A szabadság csillaga fölragyogott egy rövid időre, de a bukás ellenére is tovább ott marad az égen, azaz a túlélők – talán az egész nemzet – szívében. Kanizsi diák, a hírhozó és Jávornoki Ágnes együtt indulnak el a Dél felé vezető úton. Nem adják föl a reményt. Vége az utolsó kurucfelkelésnek, de a csillag tovább ragyog, figyelmeztetve rá, hogy a szabadság ügyéért sohasem kár áldozatot hozni. A szabadság csillaga vigasztalás és figyelmeztetés.